

SAFRANBOLU’NUN ÖNEMİ VE DEĞERİ (*)

Safranbolu ülkemizin çok önemli bir yerleşim yeridir. Aynı zamanda sahip olduğu tarihsel ve kültürel varlıklarla çok da değerli bir kenttir. Kısaca Safranbolu için, önemli olduğu için değerlidir; değerli olduğu için önemlidir denilebilir.

Safranbolu’nun önemi ve değeri, doğrudan doğruya kendine özgü özellikler ve güzelliklerden kaynaklanır. Bu özellikler ve güzellikler, Safranbolu’yu Anadolu’nun diğer tarihsel kentleriyle karşılaştırıldığında onu benzersiz kılan öğelerdir. Safranbolu’ya benzersiz bir kent olma ayrıcalığı sağlayan özellikler ve güzelliklerden birkaçı şöyle sıralanabilir:

Sivil mimarlık değerlerinin bozulmadan yaşatılmasıyla, diğer kentlerden çok önce ve uzun yıllar boyunca “kendini koruyan kent” olarak ün kazanması Safranbolu’nun özelliğini; ahşap işleme ve süsleme sanatının ürünü olan, büyük bölümü konak niteliğindeki her biri iki üç katlı, ata yadigarı evleri de güzelliğini oluşturur.

Türkiye’de, kentsel ve tarihsel çevrenin de, doğal çevre gibi korunması duyarlılığına, yerel yönetiminin yoğun çabalarıyla 1970’li yıllarda öncülük ettiği ve bu nedenle “Korumanın Başkenti” söylemine hak kazandığı için Safranbolu özeldir; ulusal kültürel değerlerin, çok geniş bir alanda, bir “açık hava müzesi” biçiminde sergilendiği “kentsel sit alanı” olarak da, Safranbolu çok güzeldir.

Başka kentlerden farklı olarak bir kaç adet değil, sokaklar boyunca, mahalleler halinde, hepsi bir arada binden fazla evin, “Eskiye rağbet olsa, bit pazarına nur yağardı” denilen bir dönemde koruma altına alınması Safranbolu’nun özelliği; bu evlerle bütünleşen çeşmelerle, cami ve mescitlerle bezenmiş kıvrımlı sokakları ve lonca düzeninin gereklerine göre oluşmuş asma çardaklarının gölgesi altındaki çarşıları güzelliğidir.

İstanbul’daki geniş bahçeler içindeki eski köşkların yandığı, aslında yanmadığı, yerlerine gökdelenler dikilmek amacıyla yakıldığı yıllarda, tarihsel çevre korumacılığında karşı karşıya kalınan her türlü sosyal ve siyasal riskleri göğüslemekten çekinmeyen yerel yönetimiyle Safranbolu özeldir; iki vadinin yamaçlarına birbirinin görüş alanını ve ışığını kapatmayacak biçimde özenle serpiştirilmiş, damları oluklu kiremitle örtülü evleri çok güzeldir.

Safranbolu’yu tanıtmak amacıyla, 1970’li yılların ortalarında üç yıl arka arkaya düzenlenen kültürel etkinlikler için üniversite, bakanlıklar, basın ve TRT gibi kurum kuruluşlardan gelen 200 dolayındaki konuğu evlerinde, bir hafta boyunca ağırlayan hemşehrilerin oluşturduğu bir kent olması Safranbolu’nun özelliği, Arnavut kaldırımlı sokakların iki tarafında sıralanmış çok sayıdaki, Türk-Osmanlı yaşam biçiminin gereklerine göre planlanan, zemin katın üstü sokağa çıkmalı, çok pencerele görkemli evleri Safranbolu’nun güzelliğidir.

1970’li yılların kültürel etkinlikleri sırasında, geceleri yapılan binlerce kişinin katıldığı açık hava toplantılarında, başta Prof.Dr.Doğan KUBAN olmak üzere İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinin, “Safranbolu niçin önemlidir; Safranbolu evleri neden korunmalıdır” sorularını yanıtlayarak, bilimin üniversite kürsüleri dışında halka yansıtıldığı ve doğruların öğretildiği bir kent olması onun özelliği; tarihsel Hükümet Konağı’nın bulunduğu Kale’den ve Hıdırlık Tepesi’nden kenti kuş bakışı seyreylemek ise, Safranbolu’nun doyulmaz güzelliğidir.

(*) Miras (*Heritage*) “Geçmişten Geleceğe Safranbolu” Dergisi’nin Ocak/2011 tarihli, 1.sayısında yayımlanmıştır.

Korumacılığın sanat ve bilim çevrelerinin entelektüel ve duygusal bir özlemi olmaktan çıkıp, ilk kez uygulama alanı bulduğu, öncü ve örnek bir kent olarak bilinmesi onun özelliği; eski ataerkil aile düzeninin özgün mekanları olan evlerinin bahçelerindeki meyve ağaçları, çiçekler ve fiskiyeli havuzlar Safranbolu'nun güzelliğidir.

Tarihsel çevre korumacılığının ve mimarlık mirasına sahip çıkılmasının ilk örnekleri olan T.Turing ve Otomobil Kurumu'na ait "Havuzlu Asmazlar Konağı" ile Kültür Bakanlığı'nca restore edilen "Kaymakamlar evi" ve "Arasta Çarşısı", benzeri bulunmaz, kendine özgü yapıtlar olarak Safranbolu'nun özelliği; geleneksel Türk konukseverliğinin ev pansiyonlarında yaşatıldığı bir kent olması Safranbolu'nun güzelliklerindendir.

Türkiye'de korunması gerekli elli bin dolayındaki kültür ve tabiat varlığının yüzde ikisinden fazlasına sahip bulunması Safranbolu'nun özelliği; anıtsal kültür değerleri "Cinci Hanı", "Yeni Hamam", Akçasu deresi üzerine yapılan kemerlerin üstüne, bir biblo gibi oturtulan "İzzet Mehmet Paşa" ve "Lütfiye (Kaçak)" Camileri ile "Köprülü Camii ve avlusundaki "güneş saati", "Lonca" düzeninden kalan "Demirciler çarşısı", "saat kulesi", "İncekaya su kemeri", "Tokatlı" ve "Düzce" kanyonları, "Yörük köyü" ve "Bulak mağarası" ile "Sarıçiçek yaylası" ve "Gürleyik" gibi orman içindeki ilginç piknik alanları görülmesi gerekli güzellikleridir.

Eski mimarlık dokusuyla yeşil örtünün bir arada korunduğu Bağlar" kesiminde, görkemli Gökçüoğlu Konağı ve başodası ahşap sanatının paha biçilmez bir şaheseri olan Emirhocaade Ahmet Beyler (Öğretmen Nezihe Aycan KADIOĞLU) evi başta olmak üzere, çok geniş bahçeli evler Safranbolu'nun özelliği; bu kesimdeki Kavaklar Kahvesi'nde, "merhabası yanında" sözcükleriyle getirilen çay, kahve ya da yarım yüzyıldır ününü sürdüren "Bağlar Gazozu" Safranbolu'nun güzelliklerindendir.

Fındıklı, Antep fıstıklı, Hindistan cevizli, çifte kavrulmuş veya kente adını veren, bir gramı bir gram altın değerindeki "safran" katkılı lokum, safranlı zerde, kuyu kebabı, "Bükme", susamsız simit ve "Çavuş üzümü" ile Safranbolu özeldir; "başka yörelerinkinin adı olsa da, bunun kadar tadı yok" dedirten su böreği ve baklavası çok güzeldir.

Sahip olduğu nitelikleriyle, Antalya'dan bile önce "koruma amaçlı imar planı" yapılması uygun görülen bir tarihsel kent merkezi olması Safranbolu'nun özelliği; Türkiye'de İstanbul (sur içi - tarihi yarımada) ile Pamukkale, Nemrut Dağı, Hattuşaş (Boğazköy), Göreme, Truva, Ksantos-Letoon (Kaş,Kalkan-Kınık'daki Likya uygarlığı kalıntıları) ve Divriği-Ulucami'den sonra, 1994 yılında UNESCO tarafından "Dünya Miras Listesi"ne alınmakla, ulusal bir övünç kaynağı olması Safranbolu'nun güzelliğidir.

Özetle, ulusal kimliğimizi gözlemleyip kıvanç duyulan ve ulusal kültürümüze tanık olup gururlanılan bir kent olması Safranbolu'nun özelliklerinden; "Başka Safranbolu yok" denilmesinin bir gerçeğin dile getirildiği, çok doğru bir söylem olduğunu anlayarak, Safranbolu'yu görenlerin aynı söylemi yineleyenler arasında yer almaları, Safranbolu'ya özgü güzelliklerdendir.